

POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Posudek oponenta

Autor práce: **Karolína Pucholtová**

Název práce: *Fast fashion a slow fashion: motivy a bariéry nákupu*

Autor posudku: PhDr. Jiří Šafr, Ph.D.

Návrh klasifikace práce: *velmi dobře*

Základní charakteristika práce.

Práce se zabývá rozhodováním při nákupu oblečení s ohledem na udržitelnost jeho produkce tj. volbou mezi tzv. „rychlou“ a „pomalou“ módou. Empirická část je založena na sekundární analýze kvantitativních dat z reprezentativního výzkumu spotřebitelského chování a preferencí v dospělé populaci, realizované v dřívější diplomové práci. V českém prostředí jde spíše o nové nepříliš probádané téma.

KONCEPČNÍ STRÁNKA PRÁCE

Má práce jasně formulovaný záměr, cíl, výzkumnou otázku a odpovídají jim závěry?

Ano. Cílem práce je zodpovědět otázku, jaké faktory ovlivňují nákup ekologicky certifikovaného oblečení (tj. nákupní preference odpovídající slow fashion) v dospělé české populaci. Závěry na tuto otázku odpovídají.

Má práce adekvátně stanovenou a jasně vyloženou metodu a postup řešení?

Ano.

Jsou jednotlivé části práce (zejm. teoretická a empirická) vyvážené a vhodně propojené, vytváří text konzistentní celek?

Ano.

Jsou argumentace a text práce a vystavěny logicky, jasně, srozumitelně? Má práce přehlednou strukturu?

Ano. Z textu je zřetelné, k jakému cíli autorka směřuje.

OBSAH PRÁCE

Hodnocení kvality teoretické části práce (relevance k tématu a záměru práce, šíře a hloubka, vhléd autora do problematiky, samostatnost, originalita zpracování,...).

Teoretická část nejprve uvádí koncept módy v sociologii. Popravdě v úvodu poněkud méně zdařile, jednak je zde trochu kostrbatě vyložena role módy v teoretické konstrukci P. Bourdieu a poněkud chybí zmínka o asi nejvlivnější autorce, pokud jde o výzkum módy v sociologii – Dianě Crane, která mj. poukázala na aspekty módy jakožto formy meziskupinové komunikace, což je (spolu s teorií sledujících roli spotřeby při vymezování třídní identity) podle mne tematicky blízko k zaměření předložené práce. Další – hlavní část již pak podrobně pojednává o faktorech

ovlivňujících volbu nákupní strategie oblečení, kterými jsou především cena (resp. příjem spotřebitele) a estetika resp. zájem o módní trendy. Dále neopomíjí ani obecný postoj k životnímu prostředí a postoj resp. obeznámenost s etickými otázkami spjatými s produkcí módy. Pochopitelně volba nákupní strategie se také liší podle věku a pohlaví. Tato část je poměrně zdařilá a dobře se čte.

Hodnocení kvality empirické části práce (adekvátnost použitých metod a postupů vzhledem k cíli práce, správnost aplikace metod a postupů, prezentace a interpretace výsledků,...).

Jádrem empirické části je vícerozměrný logistický regresní model pro dichotomickou závislou proměnnou, který jako prediktory uvažuje dvě sady nezávislých znaků. Zaprvé sociodemografické charakteristiky zvolené s ohledem na poznatky zahraničních studií a doplněné o některé další (zde bych chápal smysl zařazení dichotomie město-venkov, ovšem nechápu proč by se měli lišit v preferencích fast/slow fashion Moravané a Češi(?)) a zadruhé postoje vůči udržitelné módě a jejím přínosům či vnímaným vlastnostem (kvalita, zdraví, předraženost) a obecněji dopadům spotřebního chování na životní prostředí. Pomiňme základní určující limit, že pokud autorka chtěla zkoumat preferenci „slow fashion“ na existujících datech byla především omezena dostupnými koncepty resp. otázkami v dotazníku. Jak sama „slow fashion“ definuje, mohli bychom jistě sledovat celou paletu aspektů této orientace, než jen nákup ekologicky certifikovaných oděvů (například jejich opravování atd.). Jeden indikátor ovšem nebývá zárukou dostatečné validity závěrů, vždyť kupříkladu není jisté, že všichni dotázaní rozuměli tomu, co znamená „ekologicky certifikované“ oblečení resp. že takový výrobek skutečně v obchodě poznají. V této souvislosti je poněkud trestuhodné, že nikde není uveden podíl těch, kdo na hlavní otázku odpověděli, že neví (s touto hodnotou se dále pracuje jako, když nic certifikovaného nenakoupili; budiž, ale reflexe validity měření je to první na co musí sociolog myslet). Autorka navíc tuto jedinou závislou proměnnou ještě rekódovala z původních 5 (ordinálních) kategorií odpovědí na dvě hodnoty. Tím došlo k další redukci informací. Argument proč tak učinila, ovšem není příliš jasný, a pokud není jiný důvod, tak takováto transformace by měla vycházet spíše ze statistických vlastností proměnné, které by měly být uvedeny. V textu bohužel nenajdeme rozložení původních hodnot před sloučením (zřejmě byly značně vychýleny směrem k nenakupování), ale je možné, že by šlo k této ordinální proměnné přistoupit jako k proměnné číselné a analyzovat rozdíly v jejích hodnotách pomocí lineárního modelu (případně ordinálního logitového modelu). Tyto dvě skutečnosti spjaté s redukcí informací při operacionalizaci závislé proměnné možná mohly přispět i k „nulovým“ výsledkům, kdy se rozdíly podle sociodemografických charakteristik prakticky vůbec neprokázaly. Nicméně je to jen spekulace a také to tak vůbec být nemusí. Výsledek, kdy model vysvětlující rozdíly v jedné (manifestně měřené) proměnné neprokázal prakticky žádný vliv uvažovaných sociodemografických charakteristik (věk, příjem pohlaví a další) a při tom na druhé straně odhalil poměrně silnou asociaci s otázkami sledujícími postoje k udržitelnosti spotřeby a ochraně životního prostředí, popravdě není vlastně překvapivý. V diskusi není tato skutečnost nějak sociologicky vysvětlena, nicméně kvituji, že tyto výsledky autorka konfrontuje s poznatky zahraničních studií.

Hodnocení diskuse a závěrů práce (soulad interpretací a závěrů s výsledky empirických analýz, provedení diskuse závěrů, snaha o vysvětlení závěrů a jejich argumentace, zodpovězení výzkumných otázek, naplnění cílů práce).

Cíle práce jsou v závěru zřetelně vymezeny a v úvodu položené otázky na základě empirického materiálu zodpovězeny. Diskuse spíše jen shrnuje výsledky analýz, aniž by je hlouběji interpretovala.

FORMÁLNÍ ASPEKTY PRÁCE

Hodnocení naplnění kritérií odborného textu (rozsah práce (BP 72-126 tis. znaků, DP 108-162 tis. znaků) citační normy, odkazy, popis datových zdrojů, jasnost odlišení myšlenek autora od převzatých, seznam literatury atd.)

Rozsah práce a formální náležitosti odkazového aparátu jsou v souladu s pravidly pro odborný text. Tvrzení a zjištění autorky jsou odlišena od tvrzení a zjištění převzatých z literatury.

Hodnocení vhodnosti a úplnosti využití informačních zdrojů (literární prameny, databáze, zahraniční literatura, datové zdroje,...)

Použité prameny jsou relevantní a jejich rozsah je odpovídající. Práce s informačními zdroji splňuje nároky bakalářské práce.

Hodnocení jazykové, stylistické a grafické úrovně práce (grafická úprava, členění textu, označení příloh, zpracování tabulek, grafů, schémat atp.)

Členění textu je jasné. Zpracování a formální náležitosti textu jsou v pořádku. Text se ale v empirické části místy obtížněji čte. Lze narazit na krkolomnější formulace resp. anglicismy, jako na s. 24: „... dále také i na vnímanou spotřebitelskou efektivitu, tedy přesvědčení, že chování spotřebitele dopadá na environment.“ nebo na s. 27 „Otázku genderu jsem překódovala jako dummy variable.“ Samostatnou kapitolou je pak nadužívání některých pojmů a obrátů. V textu se to jen hemží slovem „proměnná“, což namnoze zamlžuje skutečný obsah sledovaných jevů. Například na s. 42: „Poslední byl vztah mezi závislou proměnnou a postojovou proměnnou, zda se respondenti ... “. Jde přeci zhruba o toto: „Jako poslední jsem v analýze sledovala vztah nákupu ekologicky udržitelných oděvů a řízením se šetrností k životnímu prostředí při jiných nákupech (např. běžných) výrobků...“ Podobně tahá za uši věta „Všechny tyto sociodemografické proměnné ale vyšly jako nesignifikantní.“ (s. 44), přitom by se dala napsat akademicky korektním a přesto běžnému čtenáři srozumitelným způsobem. Na s. 42 chybí předložka „o“ ve větě: „větší zájem módu a životní prostředí“.

Další poznámky

Dovolím si ještě několik poznámek k stylu psaní a prezentaci výsledků, s vědomím, že se autorce snad budou hodit v její budoucí práci.

Oceňuji zařazení tabulek v příloze 1, jsou instruktivní a samy o sobě by moly říci to hlavní – základní věcnou interpretaci (bivariálních) vztahů, a ačkoli obsahují adjustovaná residua, tak v nich ovšem chybí to nejdůležitější – podmíněná (zde sloupcová) procenta; případně by mohly být doplněny i testem celkové homogenity/vztahu proměnných (chikvadrát test dobré shody). Cílem sociologické práce není hledat statistické „signifikance“ a ani provádět rešerši literatury, nýbrž výsledky analýz věcně zhodnotit (zajímají nás substantivní rozdíly či vliv) a tu konfrontovat s poznatky jiných předchozích studií pocházejících většinou z jiného prostředí. Proto i obrat jako: „přináší porovnání signifikance sociodemografických proměnných“ (s. 41) je poněkud neadekvátní. Přitom stačí málo, kupříkladu takto „Tato práce přináší zajímavé výsledky, pokud jde o porovnání námi zjištěného působení faktorů odvozených ze sociodemografických charakteristik s výsledky dokumentovanými v zahraničních studiích.“

Celkové hodnocení práce

Karolína Pucholtová ve své bakalářské práci prokázala, že dokáže formulovat sociologický problém, provést sekundární analýzu dat, výsledky interpretovat a prezentovat. Bakalářskou práci proto doporučuji k obhajobě a navrhuji její hodnocení „velmi dobře“.

Otázky a náměty k obhajobě

Proč byla k sekundární analýze využita data právě z výzkumu kolegyně Silvie Petty, (2022, Faktory súvisiace so spotrebným chovaním při nákupe ekologicky certifikovaného textilu) a podílela jste se nějakým způsobem na přípravě výzkumu?

Jaký byl podíl odpovědí nevím u vysvětlované proměnné nákup ekologicky certifikovaného oblečení? A proč jste se rozhodla překódovat ji z ordinálního znaku na dichotomii zvoleným způsobem? Závislá proměnná se vyznačuje extrémně vysokým počtem chybějících hodnot (52 %). Uvádíte na s. 26 (a 45), že velikost souboru byla omezena „kvůli filtrům“. O jaké filtry jde? Jaký mají význam a jak případně mohou zkreslovat výsledky práce (možná jde ale jen o náhodný podvýběr za účelem ušetření nákladů na výzkum)?

V závěru zmiňujete kulturní a sociální odlišnosti českého prostředí, což by vysvětlovalo rozdílnost Vašich výsledků od zahraničních studií, pokud jde o absenci vlivu sociodemografických charakteristik spotřebitelů. *V čem jsme podle Vás v Česku specifičtí, pokud jde o udržitelnou spotřebu v oblasti módy?*

Datum: 3. 9. 2023

Podpis: Jiří Šafr